Informatienota

Onderwerp
Initiatiefvoorstel Referendumverordening

Datum
16 juli 2024

Aan
Gemeenteraad van Urk

Zaaknummer

Van
College van Burgemeester & wethouders

Informatienota

Inleiding
Door de fractie van de PVV is tijdens de behandeling van de Kadernota 2025 op 27 juni jl. formeel een initiatiefvoorstel voor het invoeren van een referendumverordening aan de voorzitter van de raad aangeboden.
Op grond van het Reglement van orde voor de gemeenteraad brengt de voorzitter een ingediend voorstel zo spoedig mogelijk ter kennis van het college. Het college kan binnen 30 dagen nadat het in kennis is gesteld van een voorstel schriftelijk wensen en bedenkingen met betrekking tot het voorstel ter kennis aan de raad brengen. Nadat het college schriftelijk wensen of bedenkingen ter kennis aan de raad heeft gebracht of kenbaar heeft gemaakt hiertoe niet te zullen overgaan, dan wel nadat de termijn van 30 dagen is verlopen, wordt het voorstel op de agenda van de eerstvolgende raadsvergadering geplaatst.

Een referendum is een democratisch instrument waarbij de burger zich kan uitspreken over een politieke kwestie. Het referendum als democratisch instrument is een relatief zwaar middel om burgers te laten participeren. Zwaar, omdat het een langdurig proces is en organisatorische kosten met zich mee brengt. Het is dan ook een instrument waarbij kiesgerechtigden, als zij het initiatief nemen, enige moeite moeten doen om aan te tonen dat er voldoende draagvlak is. Eén op de drie gemeenten heeft een referendumverordening.

Het voorliggende initiatiefvoorstel is gebaseerd op de Model Referendumverordening van de VNG van 2019. De Model Referendumverordening gaat uit van referenda op basis van een ontwerp-raadsbesluit. Er is dus geen sprake van een correctief referendum.
Het referendum is te zien als een advies van burgers aan de raad over een ontwerp-raadsbesluit, dus een voorgenomen besluit. Er is geen sprake van een bindend referendum (bindend betekent dat de uitslag van het referendum uitgevoerd moet worden). Dit is in Nederland (nog) niet mogelijk. Hiervoor zou de Grondwet gewijzigd moeten worden.

In deze informatienota geeft het college een reactie op het initiatiefvoorstel.

Voordelen en nadelen invoering
Gemeenteraden kunnen inwoners betrekken bij politieke besluitvorming door raadsbesluiten aan hen voor te leggen in een referendum. Zij hebben daarbij alle ruimte, zo lang het referendum gaat over onderwerpen in de gemeentelijke sfeer, waarover de raad zelfstandig kan besluiten.
Het invoeren van een referendumverordening voor gemeenten heeft diverse voor- en nadelen.

Het invoeren van een referendumverordening bij gemeenten, waarmee burgers direct kunnen adviseren over lokale beleidskwesties, heeft voordelen zoals:

1. Versterking van de democratie:
   - Burgers krijgen directere invloed op beslissingen die hen aangaan, wat de participatieve democratie bevordert.

- Het kan de legitimiteit van gemeentelijke beslissingen verhogen als er breed draagvlak voor blijkt te zijn.

2. Verhoging van de betrokkenheid:
   - Referenda kunnen burgers meer betrekken bij de lokale politiek en beleidsvorming, wat kan leiden tot een meer geïnformeerde en actieve bevolking.
   - Het kan de interesse en het vertrouwen in de politiek vergroten.
3. Controle op bestuur:
   - Burgers krijgen een extra middel om het gemeentebestuur te controleren en eventueel bij te sturen.
   - Dit kan zorgen voor meer transparantie en verantwoording van gemeentelijke bestuurders.
4. Beleidstoetsing:
   - Referenda kunnen dienen als een manier om het gemeentebeleid te toetsen en te verbeteren, doordat de mening van de inwoners direct in beschouwing wordt genomen.

Er zijn echter ook meerdere argumenten tegen de invoering.

1. Complexiteit en kosten:
   - Het organiseren van referenda kan complex en duur zijn, zowel qua financiën als qua organisatie.
   - Er zijn kosten verbonden aan het informeren van burgers, het houden van stembureaus, en de administratieve afhandeling.
2. Populisme en manipulatie:
   - Referenda kunnen vatbaar zijn voor populisme, waarbij complexe kwesties worden gereduceerd tot simplistische ja/nee-vragen.
   - Er is een risico dat bepaalde groepen de publieke opinie proberen te manipuleren door misleidende informatie of door campagnes te financieren.
3. Vertraging van besluitvorming:
   - Referenda kunnen de besluitvorming vertragen, zeker als ze gebruikt worden om bestaande plannen te blokkeren of te wijzigen.
   - Dit kan leiden tot bestuurlijke inefficiëntie, vooral bij dringende kwesties.
4. Laag opkomstpercentage en representativiteit:
   - Referenda kunnen te maken krijgen met een lage opkomst, wat de representativiteit van de uitslag kan ondermijnen.
   - Als slechts een klein deel van de bevolking deelneemt, kan de uitslag niet representatief zijn voor de wensen van de hele gemeenschap.
5. Polarisatie:
   - Referenda kunnen leiden tot polarisatie binnen de gemeenschap, zeker als de onderwerpen gevoelig liggen.
   - Het zwart-wit karakter van referenda kan nuance uit het debat halen en de sociale cohesie onder druk zetten.

Het is belangrijk voor gemeenten om deze voor- en nadelen zorgvuldig af te wegen.

Overwegingen college
Betrokkenheid en participatie van inwoners bij de gemeentelijke beleidsbepaling en besluitvorming is erg belangrijk. Op Urk is dit goed geregeld in onder meer de Inspraak- en participatieverordening en de uitwerking van het participatietraject voor de omgevingswet. Op basis van de verordening

worden op vele beleidsterreinen inwoners rechtstreeks betrokken bij de beleidsvorming en -uitvoering, niet alleen voor wat betreft hun directe woonomgeving, maar ook voor gemeentebrede onderwerpen, zowel op ruimtelijk als sociaal gebied. De komende periode wordt ook gewerkt aan een verdere verbreding van het participatiebeleid door het opstellen van een nieuwe participatieverordening. Deze verordening is gebaseerd op de Wet versterking participatie op decentraal niveau. De VNG heef inmiddels een handreiking en een modelverordening opgesteld. Via de handreiking worden gemeenten meegenomen om de lokale participatie vorm te geven passend bij de onze eigen gemeente. Binnen de handreiking en de modelverordening wordt de representatieve democratie zoal we die nu kennen gewaarborgd.

Naast het participatiebeleid dat al is vastgelegd en wordt uitgevoerd zijn de lijnen met de direct gekozen volksvertegenwoordigers in de raad van Urk kort. De raads- en commissieleden en hun fracties zijn benaderbaar en binnen en buiten de vergadercyclus is ruim de gelegenheid voor de inwoners om zaken aan de orde te stellen en te participeren. Ook worden met regelmaat door onze politieke partijen in de raad vragen gesteld die zijn ingegeven door de inwoners van urk. Volgens ons is er op deze manier sprake van een zeer laagdrempelige ingang voor onze inwoners.

Gelet op de bovengenoemde brede aandacht die er op Urk is voor participatie en de manier waarop hier invulling aan wordt gegeven, draagt de invoering van een referendumverordening niet bij aan een verdere verbetering hiervan. Het college ontraadt de raad dan ook om hiertoe te besluiten.